

осуществляемые в целях достижения максимальной степени, переводческой эквивалентности. В нашей работе мы согласимся именно с этой трактовкой понятия, тем самым, называя переводческие трансформации условным обозначением отношений между элементами текстов оригинала и перевода. Для лучшего изучения вопроса необходимо выяснить причины того, почему переводчикам приходится прибегать к использованию тех или иных переводческих трансформаций.

Основными причинами переводческих трансформаций являются различия в понятийной сфере, в сочетаемости и структуре языков, в смысловом объеме слов.

Литература:

1. Маршак, С.Я. Собрание сочинений: в 4 т. / Самуил Маршак. – М.: Гослитиздат, 1960. – Т. 4: Статьи и заметки о мастерстве. – 823 с.;
2. Н.Гумилев. Статьи. О стихотворных переводах;
3. Модестов В.С. Художественный перевод: история, теория, практика. – М.: Издательство Литературного института им. А.М. Горького, 2006. – 463 с.;
4. Мейлах Б.С. Психология художественного перевода как научная проблема. – Русско-европейские литературные связи. М.-Л., 1966. – 436 с.;
5. Бархударов, Л.С. Язык и перевод/ Л.С. Бархударов. – М.: Международные отношения, 1975. – 239 с.;
6. Швейцер, А.Д. Перевод и лингвистика/ А.Д.Швейцер. – М.: Воениздат, 1973. – 280 с.;
7. Миньяр-Белоручев, Р.К. Общая теория перевода и устный перевод/ Р.К. Миньяр-Белоручев – М.: Воениздат, 1980. – 237 с.;
8. Комиссаров, В.Н. Теория перевода/ В.Н. Комиссаров. – М.: Высшая школа, 1990. – 253 с.

Олеся Калинюшко
(Луцьк, Україна)

ПОЕТИКА ХРОНОТОПУ В РОМАНІ А. БАРИККО «ШОВК»

Проблема художнього часу та простору – одна із найактивніше обговорюваних тем у літературознавстві останніх десятиліть. Традиційно дослідники ведуть мову про їхню взаємодію, тобто про хронотоп – термін, який увів у літературознавчий обіг російський філософ і літературознавець М. Бахтін [2]. Вивченням літературознавчої категорії часопростору займалися Ю. Лотман, Д. Ліхачов, Г. Гачев, В. Руднев, Н. Копистянська та багато інших дослідників. Проте і нині проблема художнього часу та простору залишається актуальною, тим більше дискусійною. Так, наприклад, протилежними є погляди науковців на визначення головного компонента хронотопу. Скажімо, «першовідкривач» літературного хронотопу М. Бахтін вважав, що більш значиму роль у хронотопі відіграє художній час: «Час тут згущується, ущільнюється, стає художньо-зримим; простір ж інтенсифікується, втягується в рух часу, сюжету, історії» [2, с. 247]. Натомість прибічники структурно-семіотичних літературознавчих підходів традиційно більшу увагу приділяють просторовим чинникам літературного твору, екстраполюючи їх і на культурний простір. Н. Школяр, згадуючи Ю. Лотмана, зазначає: «Такий простір він називає «мовою» для вираження непросторових, тобто часових, соціальних, етичних відносин» [3, с. 148]. На нашу думку, беззмістовно сперечатись про доміную у парі час – простір, адже ці поняття не можуть існувати ізольовано одне від одного. Час слугує інструментом виміру протяжності існування простору та його складових, а отже, набуває матеріалізації у явищах, предметах та істотах, які означають собою певний простір. Простір же реалізується у творі лише за посередництвом часу. Навіть опис статичного предмета не є позбавленим впливу часу, оскільки сам об'єкт простору – це уже результат певної дії, розвиток якої передбачає, насамперед, конкретні затрати часу. Оскільки дія, яка вимагає наявності як часу, так і простору, є основним рушієм сюжету епічного твору, ми можемо говорити про рівноправність цих категорій у такому літературному жанрі, як роман.

Об'єкт нашого дослідження – особливості часопросторової організації роману сучасного італійського письменника А. Барікко «Шовк». Цей аспект досі не предметом наукового аналізу, що і визначає актуальність роботи.

Невеликий обсяг «Шовку» А. Барікко спричинив сумніви читачів у точності жанрового визначення твору як роману. Проте очевидно, що часопросторові чинники та жанрові особливості епічного твору корелюються, і це дало право італійському письменнику визначити «Шовк» як роман. Обсяг «Шовку» вказує на новелістичну або повістеву природу твору, проте така ознака роману, як великий обсяг, не є першорядною в ідентифікації жанру «Шовку». Саме масштабність часу та простору, охоплених у творі А. Барікко, виправдовує жанрове визначення «Шовку» як роману.

Автор чітко означає час, в якому відбуваються події, описані у творі, педантично вказуючи не лише роки та вік головного героя, але також фіксує місяці, дні та години: «*Лшов 1861 рік*» [1, с. 39]; «*Ерве Жонкурові було 32 роки*» [1, с. 39]; «*10 жовтня 1864 року Ерве Жонкур вирушив у свою четверту подорож до Японії*» [1, с. 64]; «*Ерве Жонкур чекав добрі дві години*» [1, с. 54]. Завдяки цьому прийому (він – один із улюблених у реалістичній традиції) автор створює ефект документальної правдоподібності та хронікальності. У творі є історичні прив'язки: А. Барікко, передусім, апелює до відомих історичних осіб та їхньої діяльності, означеної конкретними часовими рамками. Так, автор уже у першій частині твору ідентифікує 1861 рік із вказівкою на дії Флобера та Авраама Лінкольна: «*Лшов 1861 рік. Флобер писав "Саламбо", електричне освітлення було все ще лише гіпотезою, і на іншому боці океану Авраам Лінкольтн вів війну, кінця якої він так і не побачить*» [1, с. 39]. У дев'ятій частині автор звертається до постаті Метью К. Перрі – американського командора, який у 1853 році «відкрив» Японію для світу [1, с. 44]. Автор не акцентує увагу на історичних подіях, проте важливість таких авторських відступів у контексті лаконічного стилю письменника є очевидною. Долучаючи згадки про реальні історичні події, А. Барікко надає романній оповіді ефекту історичності, творить у читача відчуття реальності, попри нетиповість зображуваних подій та екзотичний простір Японії, де вони відбуваються.

Фабульний час роману становить 56 років. Час у творі не є лінійним. Автор починає оповідь 1861 роком і закінчує 1874 роком, проте за рахунок ретроспекції у минуле містечка Лявільдьйо та своєрідної післямови часовий контекст суттєво розширюється. Просторові координати в романі є досить розлогими, що зумовлено передусім широтою його фабульного охоплення. Проте із широкого спектру просторових об'єктів все-таки неважко виділити два

основних: Франції та Японію. Вони фігурують протягом усього твору як головні. Першорядність хронотопу Франції не викликає сумніву, адже саме вона є батьківщиною головного героя твору та місцем розвитку ключових подій. Саме Японію автор виокремлює серед ряду інших країн, до яких герой був змушений їздити, працюючи на Балбадьо. Автор, скрупульозно зображуючи перебування Ерве Жонкура у цій країні, віддає їй перевагу, підкреслюючи в іноземцях спорідненість із Японією, незалежно від їх національності: *«Англієць мав що розповісти: він уже вісім років мандрував між Європою та Японією»* [1, с. 51]; *«Якось увечері на концерті вони познайомилися з одним продавцем хутра, поляком, який говорив, що бував у Японії»* [1, с. 56].

Національний простір у романі асоціюється із його мешканцями, адже останні мають споріднені ментальні якості, прагнення та потреби, врешті, вони означають собою певний хронотоп. Так, автор зазначає: *«...Ерве Жонкур щороку заробляє достатню суму, аби забезпечити собі та своїй дружині ті вигоди, на які в провінції дивляться, як на розкіш»* [1, с. 40]. Також такий прийом ототожнення людей із їхнім звичним хронотопом спостерігаємо в описі кортежу Хара Кея, який покидав місце свого поселення: *«Все село кудись рухалося»* [1, с. 65]; *«Коли він прокинувся, то побачив довкола себе селище, яке знову збиралося в дорогу»* [1, с. 66].

А. Барікко створює концентровано-актуалізоване поєднання місця та часу для створення ефекту винятковості та значимості події. Так, уже опис хронотопу, в якому Балбадьо повідомляє Ерве про необхідність відправитись за яєчками шовкопряда до Японії, налаштовує реципієнта на непересічність події, про яку піде мова: *«Серпнева ніч уже за північ. У цю пору Верден зазвичай уже давно починає. Крісла вже було акуратно поставлено догори ногами на столи. Він уже давно помив стійку і все інше. Залишалося лише вимкнути світло»* [1, с. 43].

Містечко Лявільдьйо у Франції та селище Хара Кея у Японії були обрані Барікко як основні хронотопи роману, які відповідно можна визначити як «свій» та «чужий» для героя-протагоніста. Ба більше, можна говорити про селище Хара Кея та Японію в цілому як про «чужий» хронотоп не лише із точки зору головного героя – Ерве Жонкура, але із позиції оповідача. Протягом усього твору Японія ототожнюється із «кінцем світу». Вперше це порівняння зринає з уст Балбадьо як відповідь на запитання Ерве про географічне розташування країни. Саме звідси – і перше пояснення образу «кінця світу», що обумовлюється невідгінним положенням Японії відносно країн Європи та Франції зокрема. Оповідач говорить про герметичність Японії до 1853 року. Саме абстраговане від зовнішніх впливів життя країни надає їй в очах Жонкура та оповідача своєрідної екзотичності. Після першої мандрівки до Японії Ерве відгукується про «кінець світу» як про невидимий. У цьому випадку звучить найпоетичніше визначення Японії, адже Ерве наділяє її характеристикою шовку – невидимістю. Таке порівняння характеризує Японію як таємничу та ілюзорну країну, яка, як і капризна шовкова тканина, вислизає із рук, природу якої важко збагнути, яка, проте, все ж існує.

Та навіть ця характеристика говорить нам про ворожу налаштованість Ерве до простору Японії. Головний герой, як і кожна людина, з острахом ставиться до нетривкості та нестійкості. Ерве, людина абсолютно не авантюрної, а радше споглядальної вдачі, намагається відгородитись від магічного впливу Японії стабільністю та сімейним затишком. Кожна поїздка героя до Японії прирівнюється до подвигу, слугує перевіркою його сили духу. Недарма кожне прощання із дружиною містить слова на кшталт: *«Тобі не треба нічого боятися»* [1, с. 45]; *«Пообіцяй мені, що повернешся»* [1, с. 64].

І лише наприкінці твору оповідач говорить про своєрідне переплетення чужих одне одному просторів. Поєднання часопростору Японії та Франції, які протиставлялись протягом твору, відбувається як у реальному для Ерве Жонкура світі, так і в його свідомості, яка створює певний абстрактний хронотоп. Ерве Жонкур, повернувшись із першої подорожі до Японії, почав працювати над проектом парку, який вирішив розбити біля свого маєтку у Лявільдьйо. Парк мрії головного героя був задуманий як своєрідний макет Японії, що у Ерве ототожнювалась із селищем Хара Кея. Оповідач говорить, що Ерве уявляв парк *«невидимим, як кінець світу»* [1, с. 49], таким чином апелюючи до розмови Жонкура та Балбадьо про Японію, в якій другий дає країні це поетичне означення. Також паралелі із Японією можна провести, дізнаючись про певні складові парку. Ерве у конструкції парку створив аналогі озера, біля якого спіткав Хара Кея та його супутницю у день свого другого прибуття до Японії, та вольєр для птахів, який побачив вперше також у селищі Хара Кея. Проте, крім матеріально виражених зовнішніх виявів хронотопу Японії у містечку Лявільдьйо через парк, часопростір Японії також сполучається із часопростором Франції у внутрішньому хронотопі Ерве. Головний герой, який неодноразово відвідував Японію, сам став часткою її простору: *«Слухаючи його, люди з Лявільдьйо пізнавали світ, а діти відкривали для себе чудо. Розповідав він тихо, неквапом, розглядаючи у повітрі речі, що їх інші не бачили»* [1, с. 77]. Парк, сконструйований Ерве, був не лише наочним засобом перетину основних хронотопів у творі, а також слугував містком, який поєднував простори Лявільдьйо та селища Хара Кея в думках Ерве Жонкура. Так, погляд, сконцентрований на ще не існуючому парку, спонукав Жонкура вперше втрутитись у розмірений плин свого життя і прийняти самостійне рішення відправитись до Японії: *«...зробив щось, чого ще ніколи не робив»* [1, с. 63]; *«Ерве Жонкур кинув погляд на парк»* [1, с. 69], – саме ці слова передують сповіді Жонкура Балбадьо про пережите у Японії.

У центрі роману «Шовк» А. Барікко – зображення доленосного впливу «чужого» хронотопу на життя героїв. Хоча лаконічний, повний недомовленостей стиль письменника не дозволяє чітко визначити ставлення самого Ерве Жонкура до перипетій у його житті, пов'язаних із екзотичною Японією, у будь-якому разі автор наголошує на кардинальних змінах у світогляді героя. Залишається загадкою: справжнім було кохання Ерве до чужоземки чи все-таки його цінність полягала лише у подальшому прозорінні Ерве, що збагнув жертвність дружини, любов якої протягом життя сприймалась ним як належне. Проте не викликає сумніву, що Японія подарувала Ерве Жонкурові рішучість, віру у власні сили, навчила прислухатись до своїх бажань та мрій. На початку твору автор знайомить читача із Ерве, який займає нішу глядача у театрі життя. Японія ж стала для нього своєрідним пунктом переоцінки життєвих принципів. *«Він з почуттям міри втішався своїм майном, і цілком реальна перспектива стати багатим була йому зовсім байдужою»* [1, с. 41], – контрастом до такої характеристики Ерве є повідомлення автора про бажання героя заради втіхи розбити парк біля власного дому: *«Ерве Жонкур провів розрахунки і побачив, що він багата людина. Він придбає тридцять акрів землі на південь від свого маєтку і їй упродовж літніх місяців був зайнятий проектуванням парку, де було б приємно прогулюватися в тиші»* [1, с. 49]. Часопростір Японії послужив не лише розбудові містечка Лявільдьйо, а також став своєрідним поштовхом для «пробудження» головного героя.

Таким чином, часопростір роману Алессандро Барікко відіграє важливу роль в ідейно-змістовій структурі твору. Особливості його організації (час активізації контактів європейських країн із Японією та культурно-територіальні простори, які взаємно маркуються як чужі) підпорядковані загальній авторській настанові – не лише

продемонструвати процес взаємопроникнення «свого» та «чужого», а й показати, як цей процес здатен впливати на особистість.

Література:

1. Барікко А. Шовк / А. Барікко // Вітчизна. – 2010. – № 5–6. – С. 38–77.
2. Бахтин М. М. Формы времени и хронотопа в романе. Очерки по исторической поэтике / М. М. Бахтин // Вопросы литературы и эстетики. – М. : Худож. лит., 1975. – С. 234–407.
3. Школяр Н. В. Зв'язок художнього часу та простору в оповіданні Є. Ярошинської «Гість» / Н. В. Школяр // Вісник Житомирського державного університету: Філологічні науки. – 2010. – Вип. 51. – С. 148–151.

Науковий керівник:

кандидат філологічних наук, доцент Лавринович Лілія Богданівна.

Альона Луценко
(Кривий Ріг, Україна)

АКТИВІЗАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Сучасний етап розвитку українського суспільства характеризується виведенням освіти в Україні на рівень розвинутих країн світу. Закріплення Конституцією України статусу української мови як державної зумовлює зростання її значення у всіх сферах українського суспільства: вона є мовою державних органів влади, мовою радіо і телебачення, преси, художньої літератури, мовою науки і освіти, засобом спілкування людей у виробничій і культурній сферах. Всі ці функції актуальні не тільки для носіїв мови, а й для іноземців, які тут здобувають освіту.

Методика викладання української мови як іноземної порівняно молода наука. Зараз перед викладачем української мови у ВНЗ постає проблема пошуку шляхів підвищення пізнавального інтересу студентів до вивчення мови, закріплення їхньої позитивної мотивації до навчання, тому що саме пізнавальна активність є одним з основних критеріїв якості підготовки фахівців, а її ефективне формування можливе тільки за умов оптимальної організації процесу навчання [3].

Отже, активізація пізнавальної активності є однією з актуальних проблем науки і практики, хоча її не можна назвати новою [5]. На всіх етапах розвитку педагогічної думки до неї зверталось багато вчених.

Навчання виступає діяльністю студента, що вмотивується як ззовні (з боку викладача), так і внутрішньо (з боку того, хто вчиться). Коли мотивація навчання організована тільки ззовні (перевірка батьків, контроль деканату, куратора тощо), то, зрозуміло, студент вчиться заради оцінки, стипендії, диплому. Якщо ж зовнішні чинники (стимули) інтеріоризуються, то формується внутрішнє бажання до опанування знань, умінь, навичок, що ґрунтуються саме на глибокому інтересі, відповідно активізується пізнавальна діяльність студентів. Це твердження можна сміливо застосувати і відносно іноземця, який прагне оволодіти українською мовою.

Отже, поняття «активізації пізнавальної діяльності студентів» з одного боку, означає якісний рівень їх діяльності, якому притаманна певна система ознак; з іншого – цілеспрямоване керування процесом пізнання студентів шляхом створення оптимальних психолого-педагогічних умов, підпорядковане меті професійної підготовки, яке направлене на формування внутрішніх мотивів та цілей здобуття знань.

До речі, управління пізнавальною діяльністю студентів на основі урахування їх індивідуальних особливостей є одним з найефективніших, але організаційно складних засобів. Тому не варто забувати, що іноземні студенти – це люди різних національностей, виховані в різному соціальному середовищі, люди з різними політичними поглядами, естетичними смаками, звичками, нормами поведінки, інтересами, а також з різним ставленням до колективу, до себе, до праці тощо.

Але для досягнення високих результатів, необхідно створити не тільки відповідні психолого-педагогічні, а й організаційно-методичні умови, враховуючи можливі чинники, що впливають на процес активізації пізнавальної діяльності студентів. Провідні педагоги стверджують, що такими умовами є: педагогічно правильне використання принципів розвитку пізнавальної діяльності; різноманітність методів, прийомів та засобів навчання; створення емоційного фону та доброзичливої атмосфери, врахування індивідуальних особливостей студентів при організації навчального процесу; комплексне використання технічних засобів навчання тощо.

До того ж для стимуляції пізнавальної діяльності іноземців, які вивчають українську мову, потрібно не просто використовувати різноманітність методів, прийомів та засобів навчання, а одночасно поєднувати традиційні (пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, метод проблемного викладу, частково-пошуковий, дослідницький методи) та інноваційні навчальні технології (а саме: інтерактивні методи викладання, метод проектів, рольові ігри, використання технічних засобів навчання (комп'ютерних та мультимедійних, мережі Internet) тощо). Важливо також надавати навчальному матеріалу особистісного смислу, який би викликав навчально-пізнавальний інтерес.

Таким чином, щоб зробити традиційні заняття цікавими, підвищити ефективність навчального процесу і рівень знань слухачів, варто використовувати на заняттях викладання української мови як іноземної інноваційні методи. На такому занятті спираємося на традиційну структуру – сприймання нового матеріалу, засвоєння, осмислення, узагальнення, – але використовуємо незвичайні форми.

Наприклад, тут можуть допомогти інтерактивні методи викладання іноземних мов: «Незакінчені речення», «Мозковий штурм», «Вилучи зайве», «Роз'єднай слова», «Дешифрувальник», «Алітерація імені» (особливо ефективно використовувати цей метод при організації знайомства групи або при вивченні теми «Зовнішність і характер людини»), «Заверши фразу», «Комплімент», «Прогноз погоди», «Асоціації», «Алфавіт» (дозволяє повторити практично всю лексику з теми), «Зміна співбесідника» (метод, що тренує діалогічне мовлення) та інші [5].

У процесі використання інноваційних технологій, як правило, застосовують рольові ігри. При вивченні української мови як іноземної це не є винятком. Ігри розвивають пізнавальний інтерес, активізують розумову діяльність. Під час гри студенти краще засвоюють матеріал, вчать застосовувати набуті знання у нових ситуаціях.